

ارزیابی کیفیت زندگی در منطقه سیستان

مطالعه موردی: روستای بزّی و ژاله ای

مهديه بزّی^۱ و جابر پاریاب^۲

چکیده

قرن ها است که مردم به دنبال زندگی خوب بوده اند و انسان ها پیوسته برای بهبود شرایط زیست خود، کوشیده اند تا از استعدادها و توانمندی های زندگی خود، به بیشترین میزان و بهترین نحو بهره برداری کنند. بی گمان این مهم هرگز بدون شناخت و تحلیل دقیق، انتقادی و عالمانه از جامعه تحقق نخواهد داشت. هدف اصلی مقاله حاضر بررسی عوامل موثر بر کیفیت زندگی در نواحی روستایی ژاله ای و بزّی است. تحقیق حاضر بر مبنای هدف از نوع کاربردی و از نظر ماهیت و روش، توصیفی- تحلیلی است. برای جمع آوری اطلاعات نیز از روش های اسنادی و میدانی بهره گرفته شده است. با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه برابر ۱۱۲ نفر انتخاب شد، تجزیه و تحلیل پرسشنامه با استفاده از روش آمار توصیفی و استنباطی، انجام گردیده است. نتایج تحقیق نشان داد که متغیرهای کیفیت زندگی، آموزش، سلامت و امنیت، اوقات فراغت و زیر ساخت های محیطی پایین تر از حد متوسط قرار دارد. نتایج حاصل از آمار استنباطی نشان داد بین متغیرهای مستقل جنس، وضعیت تاهل، محل سکونت، تملک منزل مسکونی، داشتن زمین کشاورزی، عضویت در تعاونی و استفاده از بیمه، با کیفیت زندگی رابطه معنی داری وجود ندارد. اما بین متغیرهای فردی شغل، تحصیلات و درآمد ماهیانه با کیفیت زندگی رابطه معنی داری وجود دارد.

واژه های کلیدی: کیفیت زندگی، عوامل موثر، سیستان، روستای بزّی، روستای ژاله ای

^۱ دانشجوی کارشناسی ترویج و آموزش کشاورزی

^۲ مربی گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه زابل

مقدمه

موضوع کیفیت زندگی از آغاز دهه ی ۱۹۶۰ به بعد، وارد ادبیات نظری و مطبوعاتی توسعه گردیده و همچنین به یکی از موضوعات مورد علاقه علوم اجتماعی تبدیل و مبنای تمایز و دسته بندی های نوین کشورها در سالهای اخیر نیز شده است (عنبری، ۱۳۸۸: ۱۵۰). گستره مربوط به کیفیت زندگی و سنجش آن شاید در هیچ زمانی به اندازه امروز وسیع نبوده است. در واقع مفهوم کیفیت زندگی یک متغیر مرکب می باشد که از چندین متغیر متأثر می گردد (جاجرمی و کلت، ۱۳۸۵: ۵). بهبود کیفیت زندگی در یک مکان خاص و یا برای اشخاص و گروه های خاص همواره کانون اصلی توجه برنامه ریزان بوده است. اندیشمندان برنامه ریزی نیز اعتقاد دارند، برنامه ریزی ها باید همسو با بهبود کیفیت زندگی باشد (Pall & kumar, ۲۰۰۵: ۱۹). از سوی دیگر، بهبود کیفیت زندگی می تواند دیگر زمینه های توسعه مانند توسعه اجتماعی، اقتصادی و کالبدی را به همراه داشته باشد. در این راستا، مناطق روستایی از فضاهای نیازمند مطالعات و مرتبط با کیفیت زندگی محسوب می شود. این مطالعات باید زمینه های مرتبط با کیفیت زندگی روستایی، کاهش محرومیت جغرافیایی و دسترسی به نیازهای اساسی زندگی را در بر می گیرد (قالیباف و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۶۴). در طول تاریخ، روستاییان همواره مناسب و مستعد ترین عرصه های طبیعی و منابع پر بازده این سر زمین را برای اشتغال و اسکان در اختیار داشته اند و به حق در حد اطلاعات و مهارت های خود، در راستای تامین غذا و مواد خام صنعتی برای همه جامعه سر سخرانه و مجدانه کوشیده اند. این کوشش و تلاش روستاییان همواره با مشکلاتی همراه بوده است که در بسیاری از موارد و به خصوص در دهه های اخیر، بسیاری از آنها با مشکلات زیادی روبه رو شده اند و به دلیل، لاجرم یا موجب کوچ آنان از روستاها و هجوم آنها به مناطق شهری و یا کیفیت زندگی آنها را در سطح پایینی قرار داده است. مطالعات کیفیت زندگی می تواند به شناسایی نواحی مسئله دار، علل نارضایتی مردم، اولویت های زندگی ساکنان، تاثیر عوامل اجتماعی- جمعیتی بر کیفیت زندگی و نیز پایش و ارزیابی کارایی سیاست ها و استراتژی ها در زمینه ی کیفیت زندگی کمک کند. مطالعات کیفیت زندگی می تواند پشتیبان مهمی برای تعیین سیاست ها و اهداف بلند مدت باشد (Santos & Martins, ۲۰۰۷: ۴۱۳).

مبانی نظری

واژه Qual به معنی «چه چیزی» و در Quality به مفهوم «چگونگی» آمده است و QOL از منظر واژگانی به معنی چگونگی زندگی و در برگیرنده ی تفاوت های آن است که برای هر فرد، ویژه و یگانه و متفاوت با دیگران است (Kordzangane, ۲۰۰۶: ۲۰). فلاسفه و شاعران و رهبران دینی و انقلابی، بیش از هزاران سال است که بینش خود را در مورد چگونگی دستیابی به زندگی خوب ارائه کرده اند (Andrews, ۱۹۷۴, ۲۸۰). اما برای نخستین بار پیژو در سال ۱۹۲۰ در کتاب "اقتصاد و رفاه" واژه کیفیت زندگی را به صورت تخصصی به کار برد (مختاری و نظری، ۲۲، ۱۳۸۹). همچنین در سال ۱۹۹۵، با تاسیس انجمن بین المللی برای مطالعه درباره کیفیت زندگی سنجش این مفهوم به صورت نهادینه درآمد (Veenhoven, ۲۰۰۷: ۱). کیفیت زندگی مدرن مشخصه جامعه معاصر است (Michael, ۱۹، ۲۰۰۳). قرن پیشین شاهد تغییرات چشمگیری در مورد دیدگاه آدمی نسبت به زندگی بوده است، به گونه ای که تنها حفظ زندگی به شکل معمول، مطلوب تلقی نمی شود، بلکه ارتقای کیفیت زندگی در زمینه های متعدد، تلاش اساسی جوامع تلقی می شود (نائینیان و همکاران، ۴۷، ۱۳۸۴). کیفیت زندگی به معنی درک ذهنی هر فرد از احساس خوب بودن (Starfield et al., ۲۰۰۲). احساس رضایت از زندگی (Foo, ۲۰۰۰: ۳۵) بهتر بودن و شکوفایی (Flora, ۲۰۰۷) رفاه عمومی (Franse, ۱۹۹۸: ۲۱) بهزیستی اجتماعی (UN Human Development Report, ۱۹۹۴) داشتن زندگی خوب (Lansing and Marans, ۱۹۶۹) و بهزیستی مادی و روانی مردم (Diner and Oishi, ۲۰۰۰) می باشد.

مفهوم کیفیت زندگی در حوزه های مختلف دارای معانی متفاوتی است. به عنوان مثال، بسیاری از اقتصاددانان مفهوم کیفیت زندگی را بر اساس درآمد می سنجند، در حالی که نزد جامعه شناسان، این مفهوم نیازهای اساسی، زندگی رو به رشد و رضایت بخش فقر و محرومیت اجتماعی، انسجام اجتماعی، نوع دوستی و از خود گذشتگی در میان جماعات را در بر می گیرد (نیازی و دلال خراسانی، ۲۰۳: ۱۳۹۱). به نظر روان شناسان مفهوم کیفیت زندگی، بررسی نگرش فرد نسبت به زندگی است (محمودی، ۴۵: ۱۳۹۰). جغرافیدانان نیز با میان کشیدن عدالت اجتماعی در تمامی شئون زندگی جمعی کیفیت زندگی را در سر لوحه اقدامات و برنامه های توسعه ای خود

به ویژه از زاویه توسعه اجتماعی قرار داده اند (Nancy, ۲۰۰۵: ۱۴). بر طبق گفته فینویک، ناگلیر و برون (۱۹۹۶)، کیفیت زندگی مفهومی اجتماعی است و در ذات خود معنایی ندارد، بلکه صرفاً به آن معنا می بخشند (Collados and Duan, ۱۹۹۹, ۴۴۶). بر اساس برداشت کامپ و همکاران، مفهوم کیفیت زندگی از تفکر مرتبط با سلامت نشات می گیرد و دیدگاه واحدی در باره ی علت آن وجود ندارد (Kamp et al., ۲۰۰۳, ۹).

کیفیت زندگی " ادراک فرد از موقعیت خود در زندگی، در چارچوبی از فرهنگ و نظام ارزشی که در آنها زندگی می کنند و در میان برای اهداف خود، انتظار، معیار، علاقه " (Grop, ۱۹۹۸: ۱). کیفیت زندگی " اشاره دارد به متغیرها و یا اقداماتی که می تواند به طور همزمان توسط تعدادی از مردم مشاهده شده و شامل تخمین های کمی می باشد " (Bogue and Phelan, ۲۰۰۵: ۸۱).

کیفیت زندگی مفهومی است که برای ترسیم توسعه رفاه در یک جامعه به کار می رور و دارای دو وجه ذهنی (کیفی) و عینی (کمی) است (ماجدی و لهسایی زاده، ۱۳۸۵، ۱۰۰). کیفیت ذهنی زندگی " اشاره دارد به متغیرها یا اقداماتی که بر اساس ارزیابی فردی از تاثیر اتفاقات و رویدادها بر مسایل جسمی، اجتماعی و عاطفی شان یا میزان رضایت شان از تجربیات متنوع زندگی " (Bogue and Phelan, ۲۰۰۵: P. ۸۱). گسترش روز افزون فرآیند صنعتی شدن که خود با تولید انبوه کالاها و خدمات متنوع در بعد کیفی نشان می دهد، مشکلات زیادی را برای بشر به همراه آورد در حقیقت همراه با افزایش جمعیت، شهرنشینی و تمرکز صنایع، سرمایه و امکانات و خدمات شهری رشد کرده و مشکلات دشوار و پیچیده ای در سطوح منطقه ای پدید آورد (خوراسگانی و کیانپور، ۱۳۸۶، ۸۶). از جمله این مشکلات عمیق تر شدن شکاف بین شهر و روستا و بروز عدم تعادل اقتصادی و اجتماعی بین نواحی شهری و روستایی است که نواحی روستایی را در انزوا و حاشیه قرار داده است، به همین خاطر توجه بسیاری از نظریه پردازان و دانشمندان به مفهوم کیفیت زندگی و به تبع آن کیفیت زندگی روستایی معطوف گردیده تا از این طریق بتوانند تلاش های ارزنده ای در راستای ارتقای وضعیت و شرایط زندگی به ویژه در نواحی روستایی به عمل آورند. امروزه تقریباً همگان هدف نهایی انواع توسعه را افزایش کیفیت زندگی می دانند (نوغانی و همکاران، ۱۳۸۸، ۱۲۰).

بر مبنای بررسی تحولات کیفیت زندگی در ایران بین سالهای ۶۵ تا ۸۵ ایران طی این ۲۰ سال از نظر کیفیت زندگی در دنیا در سطح متوسط رو به پایین قرار داشته است. گرچه در بهبود شاخص های آموزشی و برخی شاخص های مربوط به بهداشت و توسعه جنسیتی تحولات مثبتی را تجربه کرده اما در بهبود شاخص های درآمدی، اشتغال و فقر وضعیت قانع کننده و رضایت بخشی نداشته است. طی این مدت میزان فقر مطلق در جامعه بسیار کاهش یافته اما بر دامنه فقر نسبی به ویژه در مناطق روستایی افزوده شده است. درآمد پایین، افزایش نرخ بیکاری و تورم از مهمترین دلایل اقتصادی این امر بوده است (عنبری، ۱۳۸۹، ۱۴۹). در ایران نیز بر اساس نتایج اولیه در سرشماری ۱۳۹۰ حدود ۲۹ درصد از جمعیت کشور در روستاها ساکن هستند (مرکز آمار ایران). با این وجود نواحی روستایی در کشورهای در حال توسعه از جمله ایران در مقایسه با نواحی شهری به لحاظ برخورداری از امکانات و خدمات اساسی و رفاهی زندگی در نواحی روستایی با چالش بیشتری مواجه باشد و روستاییان به سمت شهرها برای دستیابی به زندگی بهتر حرکت کنند (رضوانی و همکاران، ۱۳۸۹، ۹۰). با توجه به اهمیت کیفیت زندگی در توسعه و بهزیستی اجتماعات انسانی در مناطق روستایی، سنجش و اولویت بندی کیفیت زندگی در مناطق روستایی و متعاقب آن برنامه ریزی برای آنها از اهمیت ویژه ای برخوردار است و با توجه به نقش انکار ناپذیر مناطق روستایی در تولید، رشد و توسعه ملی، ضرورت جلب رضایت ساکنان این مناطق و افزایش کیفیت زندگی در سکونتگاههای روستایی بر همگان روشن است. جوامع روستایی و انجمن های محلی نیز ممکن است از این دانش کیفیت زندگی برای اجرای برنامه های توسعه ای بهره مند شوند. در مجموع اینگونه پژوهش ها می تواند به عنوان منبعی برای برنامه ریزی بهتر در جهت افزایش خدمات پشتیبانی به روستاییان باشد. بنابراین، با آگاهی از این مهم در تحقیق حاضر تلاش می شود تا سطح کیفیت زندگی ساکنان مناطق روستایی ژاله ای و بزی به وسیله اطلاعاتی که با استفاده از ابزار پرسش نامه گردآوری می شود، سنجش و اولویت بندی شود. بر این اساس پژوهش حاضر پاسخی خواهد بود به این پرسش که کیفیت زندگی ساکنان مناطق روستایی ژاله ای و بزی در چه سطحی قرار دارد؟ کدام یک از روستاها بر حسب دسترسی به شاخص های کیفیت زندگی در رتبه بالا و کدام یک از روستاها در رتبه پایین قرار دارد؟ چه عواملی می تواند کیفیت زندگی در روستاها را تحت تاثیر قرار دهد و موجب افزایش یا کاهش کیفیت زندگی روستاییان گردد.

روش شناسی

تحقیق حاضر از نوع تحقیقات کاربردی و از لحاظ روش، توصیفی-همبستگی است. دو روستا در سطح سیستان به عنوان جامعه آماری در نظر گرفته شدند. همچنین، تحقیق حاضر از روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای تناسبی سود جسته و با توجه به رابطه کوکران، تعداد افراد مورد مطالعه ۱۱۲ نفر تعیین شده است. برای گردآوری اطلاعات، از دو روش استفاده شده است؛ نخست، بررسی اسناد، مدارک، کتاب ها، مجله های علمی و منابع اینترنتی انجام گرفت و از نتایج بررسی های پیشین در زمینه موضوع تحقیق در شناسایی متغیرها، تدوین چارچوب نظری و استخراج متغیرها و فرضیه های تحقیق استفاده شد و سپس، در مطالعه میدانی، برای به دست آوردن اطلاعات مورد نیاز، از دو پرسشنامه استفاده شد. پرسشنامه شماره یک از دیدگاه عموم مردم و پرسشنامه شماره دو از دیدگاه نخبگان روستا نسبت به جمع آوری اطلاعات لازم برای دستیابی به اهداف و پاسخ پرسش های تحقیق اقدام شد. که پرسشنامه شماره یک دارای دو بخش بود؛ ۱. سنجش میزان کیفیت زندگی با استفاده از ۲۵ گویه در قالب طیف ۵ گزینه ای لیکرت، و ۲. سنجش ویژگی های دموگرافیک. و پرسشنامه شماره دو شامل؛ سنجش مهمترین زمینه های مرتبط با کیفیت زندگی شامل کیفیت آموزش، کیفیت سلامت و امنیت محیط مسکونی، کیفیت محیطی، کیفیت زیر ساخت ها، کیفیت اشتغال و درآمد و کیفیت گذران اوقات فراغت مورد سنجش و ارزیابی قرار گرفت. برای سنجش پایایی پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده شد. به منظور تحلیل اطلاعات جمع آوری شده، از ضرایب همبستگی استفاده شد.

یافته ها و بحث

به طور کلی متوسط سن افراد مورد تحقیق ۴۰/۶ سال می باشد. بیشترین فراوانی مربوط به گروه سنی ۲۵ تا ۳۵ سال می باشد. جوانترین فرد مورد مطالعه، ۱۸ سال و مسن ترین عضو، ۷۱ سال سن داشته است. همچنین یافته های پژوهش مشخص کرد که ۵۹/۸ درصد پاسخگویان مرد و ۴۰/۲ درصد زن، که بیش از ۴۸/۸ درصد جمعیت مورد مطالعه متاهل و ۱۵/۲ درصد پاسخگویان این تحقیق مجرد بوده اند. سطح تحصیلات افراد در ۵ طبقه؛ بی سواد، ابتدایی، سیکل، دیپلم، و لیسانس و بالاتر قرار گرفت. بیشترین فراوانی مربوط به افراد لیسانس و بالاتر است (۴۲٪). نتایج همچنین نشان می دهد که کمترین فراوانی نیز مربوط به افراد با تحصیلات ابتدایی است که ۸/۹٪ درصد افراد مورد مطالعه در این گروه قرار دارند. یافته های پژوهش همچنین نشان داد که تنها ۲۷/۷ درصد افراد در تعاونی ها عضو هستند. شغل اصلی افراد در قالب ۶ گروه کشاورز، دامدار، کارمند دولت، آزاد، بیکار و خانه دار، در پرسشنامه مورد سوال قرار گردید که پس از بررسی پرسشنامه های جمع آوری شده، نتایج نشان داد که بیشترین فراوانی پاسخگویان مربوط به گروه کارمند می باشد که بیش از ۵۰/۹ درصد در این گروه قرار دارند. میزان درآمد افراد در گروه کمتر از ۵۰۰ هزار تومان، ۵۰۰ تا ۱ میلیون تومان، ۱ تا ۲ میلیون تومان، ۲ تا ۳ میلیون تومان، و بیشتر از ۳ میلیون تومان مطابق جدول ذیل قرار گرفت. نتایج نشان داد که ۴۲ درصد از پاسخگویان درآمد ماهیانه کمتر از ۵۰۰ هزار تومان داشتند.

نتیجه به دست آمده در زمینه میانگین هریک از مولفه های مربوط به کیفیت زندگی روستای ژاله ای در جدول ۱ نوشته شده است. همانطور که در جدول مشاهده می شود از بین گویه های بررسی شده، گویه های «چقدر از دسترسی به خدمات بهداشتی و درمانی رضایت دارید»، «آیا شکل و قیافه ظاهری بدنتان مورد قبول شماست» و «چقدر از روابط اجتماعی تان با دیگران رضایت دارید» به ترتیب با میانگین های ۴/۱۸، ۴/۱۸ و ۴/۱۴ سه اولویت اول را به خود اختصاص دادند، همچنین گویه «اخبار و اطلاعات مورد نیاز روزانه به چه میزان در دسترس شماست» با میانگین ۳/۵۸ آخرین اولویت را کسب کرد.

جدول ۱- میانگین، انحراف معیار، و اولویت بندی گویه های کیفیت زندگی از نواحی روستای ژاله ای

رتبه	انحراف معیار	میانگین*	کیفیت زندگی
۱	۰/۸۳	۴/۱۸	چقدر از دسترسی به خدمات بهداشتی و درمانی رضایت دارید
۲	۰/۹	۴/۱۸	آیا شکل و قیافه ظاهری بدنتان مورد قبول شماست
۳	۰/۹۵	۴/۱۴	چقدر از روابط اجتماعی تان با دیگران رضایت دارید
۴	۰/۸۴	۴/۱۱	به نظر شما، زندگی شما تا چه حد معنا دار (با ارزش) است
۵	۰/۹۴	۴/۰۵	چقدر از حمایت دوستان و آشنایان خود راضی هستید
۶	۰/۹۰	۴/۰۵	در زندگی روزمره خود چقدر احساس امنیت و آرامش می کنید
۷	۰/۸۵	۴/۰۴	از توانایی خود برای کار کردن چقدر رضایت دارید
۸	۰/۷۴	۳/۹۸	از توانایی کار کردن، خواب، خوراک و رفت و آمد خودتان چقدر رضایت دارید
۹	۰/۹۴	۳/۹۶	چقدر از توانایی خود برای انجام فعالیت های روزمره زندگی راضی هستید
۱۰	۰/۸۸	۳/۹۴	محیط اطراف شما، تا چه حد سالم و بهداشتی است
۱۱	۰/۹۴	۳/۹۳	در انجام کارها و امور روزمره خود چقدر قادر به تمرکز هستید
۱۲	۱/۱	۳/۹۲	چقدر از دسترسی به امکانات حمل و نقل و وضعیت رفت و آمد خود رضایت دارید
۱۳	۰/۸۶	۳/۹	چه میزان فرصت برای پرداختن به کارهایی که مورد علاقه شخصی شماست، دارید
۱۴	۰/۹۲	۳/۸۸	چقدر از شرایط و امکانات محل زندگی خود رضایت دارید
۱۵	۰/۹۹	۳/۸۶	آیا برای زندگی روزمره انرژی کافی دارید
۱۶	۰/۹۹	۳/۸	چقدر در استفاده از ظرفیت کاری خود (بازار، خرید، قدم زدن، منزل اقوام) از خود رضایت دارید
۱۷	۰/۹۹	۳/۸	چقدر از وضعیت خواب خود راضی هستید
۱۸	۱/۰۴	۳/۷۹	چقدر از زندگی لذت می برید
۱۹	۱/۰۵	۳/۷۸	چقدر از وضعیت سلامتی خود رضایت دارید
۲۰	۰/۹۱	۳/۵۹	در کل کیفیت زندگی خود را چگونه ارزیابی می کنید
۲۱	۱/۰۹	۳/۵۹	آیا برای رفع نیازهای خود پول کافی دارید
۲۲	۱/۰۸	۳/۵۸	اخبار و اطلاعات مورد نیاز روزانه به چه میزان در دسترس شماست
۲۳	۱/۲۲	۳/۲۷	برای انجام کارهای روزمره، چقدر به درمان های پزشکی نیاز دارید (منفی)
۲۴	۱/۱۸	۳/۱۳	درد های جسمانی و مشکلات بدنی چقدر مانع انجام فعالیت ها و کارهای مورد علاقه شما می شود(منفی)
۲۵	۱/۲	۳/۰۹	چه مقدار دچار حالاتی مانند: یاس و ناامیدی و اضطراب و ... می شوید(منفی)

کل

*خیلی بد (۱)، بد (۲)، بینابین (۳)، خوب (۴)، خیلی خوب (۵)

مطابق نتایج حاصل از جدول ۲ از بین گویه های «چقدر از حمایت دوستان و آشنایان خود راضی هستید»، «چقدر از روابط اجتماعی تان با دیگران رضایت دارید» و «به نظر شما، زندگی شما تا چه حد معنا دار (با ارزش) است» به ترتیب با میانگین های ۴/۴، ۴/۲ و ۳/۸۵ سه اولویت اول را به خود اختصاص دادند، همچنین گویه «چقدر از دسترسی به خدمات بهداشتی و درمانی رضایت دارید» با میانگین ۲/۳ آخرین اولویت را کسب کرد.

جدول ۲- میانگین، انحراف معیار، و اولویت بندی گویه های کیفیت زندگی از نواحی روستای بزی

رتبه	انحراف معیار	میانگین*	کیفیت زندگی
۱	۰/۵۹	۴/۴	چقدر از حمایت دوستان و آشنایان خود راضی هستید
۲	۰/۹۶	۴/۲	چقدر از روابط اجتماعی تان با دیگران رضایت دارید
۳	۰/۸۱	۳/۸۵	به نظر شما، زندگی شما تا چه حد معنا دار (با ارزش) است
۴	۰/۸۷	۳/۸۵	چقدر در استفاده از ظرفیت کاری خود (بازار، خرید، قدم زدن، منزل اقوام) از خود رضایت دارید
۵	۰/۹۶	۳/۷۵	آیا برای زندگی روزمره انرژی کافی دارید
۶	۱/۱۲	۳/۷	در انجام کارها و امور روزمره خود چقدر قادر به تمرکز هستید
۷	۱/۱۲	۳/۷	در زندگی روزمره خود چقدر احساس امنیت و آرامش می کنید
۸	۱/۲۱	۳/۷	آیا شکل و قیافه ظاهری بدنتان مورد قبول شماست
۹	۰/۸۸	۳/۶	چقدر از وضعیت سلامتی خود رضایت دارید
۱۰	۰/۹۴	۳/۶	چقدر از وضعیت خواب خود راضی هستید
۱۱	۱/۰۵	۳/۵۵	چقدر از زندگی لذت می برید
۱۲	۱/۰۰	۳/۵	از توانایی کار کردن، خواب، خوراک و رفت و آمد خودتان چقدر رضایت دارید
۱۳	۱/۱۴	۳/۵	چقدر از توانایی خود برای انجام فعالیت های روزمره زندگی راضی هستید
۱۴	۱/۰۸	۳/۳۵	چه میزان فرصت برای پرداختن به کارهایی که مورد علاقه شخصی شماست، دارید
۱۵	۱/۰۸	۳/۳	اخبار و اطلاعات مورد نیاز روزانه به چه میزان در دسترس شماست
۱۶	۱/۳۳	۳/۲۵	در کل کیفیت زندگی خود را چگونه ارزیابی می کنید
۱۷	۰/۹۹	۲/۴۵	آیا برای رفع نیازهای خود پول کافی دارید
۱۸	۱/۱۹	۲/۴۵	درد های جسمانی و مشکلات بدنی چقدر مانع انجام فعالیت ها و کارهای مورد علاقه شما می شود
۱۹	۱/۱۶	۳/۱	برای انجام کارهای روزمره، چقدر به درمان های پزشکی نیاز دارید
۲۰	۱/۱۱	۳/۱	از توانایی خود برای کار کردن چقدر رضایت دارید
۲۱	۰/۹۱	۳/۰۰	چه مقدار دچار حالاتی مانند: یاس و نا امیدی و اضطراب و ... می شوید
۲۲	۱/۳۳	۲/۷۵	محیط اطراف شما، تا چه حد سالم و بهداشتی است
۲۳	۱/۲۳	۲/۵۵	چقدر از شرایط و امکانات محل زندگی خود رضایت دارید
۲۴	۱/۱۹	۲/۵	چقدر از دسترسی به امکانات حمل و نقل و وضعیت رفت و آمد خود رضایت دارید
۲۵	۱/۱۲	۲/۳	چقدر از دسترسی به خدمات بهداشتی و درمانی رضایت دارید
			کل

*خیلی بد (۱)، بد (۲)، بینابین (۳)، خوب (۴)، خیلی خوب (۵)

همان طور که جدول ۳ نشان می دهد، در روستای بزی در بین تمامی مولفه ها، نامناسب ترین شرایط را می توان در ابعاد اجتماعی، کالبدی، محیطی و اقتصادی مشاهده کرد. این بدان معناست که گویه های مبنایی اجتماعی، کالبدی، محیطی و اقتصادی مانند دارا بودن مدارس نوساز و با کیفیت مناسب، دسترسی آسان با زمان کم کودکان و نوجوانان به مدارس، مصرف هفتگی میوه و سبزیجات در برنامه غذایی، بهره مندی از خدمات درمانی و بهداشتی (خانه بهداشت، درمانگاه)، دسترسی به پاسگاه پلیس در لحظات اضطراری، وجود امکانات مناسب ورزشی در روستا، وجود امکانات مناسب فرهنگی و هنری (کتابخانه) در روستا، طی کردن فاصله زمانی محدود برای دسترسی به شهر، وجود جایگاه توزیع مواد سوختی، وجود جایگاه دفن زباله، استفاده از روش های بهداشتی جمع آوری و دفع فضلاب، نشان از وضعیت بسیار نامطلوب دارند.

جدول ۳- پرسشنامه شماره دو

بزی			ژاله ای			کیفیت زندگی
جمع افراد	خیر	بله	جمع افراد	خیر	بله	
۳	۳	۰	۶	۱	۵	آیا مدارس روستا نوساز و با کیفیت است
۳	۳	۰	۶	۰	۶	آیا دسترسی آسان برای کودکان و نوجوانان به مدارس وجود دارد
۳	۳	۰	۶	۰	۶	آیا مدارس دارای معلمان خوب و با تجربه است
۳	۱	۲	۶	۰	۶	آیا مصرف میوه و سبزیجات در برنامه غذایی هفتگی شما وجود دارد
۳	۳	۰	۶	۰	۶	آیا از خدمات درمانی و بهداشتی بهره مند هستید
۳	۳	۰	۶	۰	۶	آیا در لحظات اضطراری به پاسگاه پلیس دسترسی دارید
۳	۳	۰	۶	۴	۲	آیا امکانات مناسب ورزشی در روستا وجود دارد
۳	۳	۰	۶	۵	۱	آیا امکانات مناسب فرهنگی و هنری (کتابخانه) در روستا وجود دارد
۳	۲	۱	۶	۱	۵	آیا توان انجام مسافرت سالانه به همراه خانواده را دارید
۳	۱	۲	۶	۱	۵	آیا خانه های شما نوساز و با کیفیت است
۳	۰	۳	۶	۰	۶	آیا تسهیلات مناسب (سیستم گرمایشی و سرمایشی، سرویس بهداشتی، حمام) در واحدهای مسکونی وجود دارد
۳	۰	۳	۶	۰	۶	آیا در ساخت منازل مسکونی از مصالح مقاوم استفاده شده است
۳	۲	۱	۶	۰	۶	آیا به وسایل حمل و نقل مناسب دسترسی دارید
۳	۳	۰	۶	۰	۶	آیا فاصله زمانی محدود برای دسترسی به شهر وجود دارد
۳	۳	۰	۶	۲	۴	آیا جایگاه توزیع مواد سوختی در روستا وجود دارد
۳	۱	۲	۶	۱	۵	آیا به خدمات مالی و اعتباری (بانک، وام، صندوق قرض الحسنه) دسترسی دارید
۳	۳	۰	۶	۳	۳	آیا جایگاه دفن زباله در روستا وجود دارد
۳	۳	۰	۶	۲	۴	آیا از روش های بهداشتی برای جمع آوری و دفع فاضلاب استفاده می شود
۳	۳	۰	۶	۵	۱	آیا خانه ها در اراضی شیب دار و خطرناک ساخته شده اند
۳	۳	۰	۶	۵	۱	آیا مزارع روستا، در معرض تخریب و فرسایش خاک قرار گرفته است
۳	۲	۱	۶	۲	۴	آیا از میزان درآمد خود راضی هستید
۳	۱	۲	۶	۰	۶	آیا از شغل خود راضی هستید
۳	۱	۲	۶	۰	۶	آیا برای انجام فعالیت های خودتان از سلامت جسمانی بهره مند هستید

بررسی رابطه بین مولفه های بررسی شده از شاخص کیفیت زندگی

برای سنجش ارتباط بین متغیرهای تحقیق و کیفیت زندگی از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شد. نتایج به دست آمده (جدول ۴) نشان داد که رابطه ی معنی داری بین سن، تاهل، جنسیت، تعداد افراد خانوار و شغل با کیفیت زندگی وجود ندارد. متغیرهای تحصیلات، درآمد ماهیانه، تملک منزل مسکونی، داشتن زمین کشاورزی، عضویت در تعاونی، استفاده از بیمه و محل سکونت با کیفیت زندگی رابطه معنا داری در سطح آلفای ۰/۰۱ وجود دارد. به این معنی که با افزایش سطح تحصیلات شاخص کل کیفیت زندگی نیز افزایش می یابد. بدین ترتیب به نظر می رسد که سطح تحصیلات عاملی تاثیر گذار بر سطح کیفیت زندگی در منطقه مورد مطالعه است. درآمد ماهیانه تاثیر مثبت بر کیفیت زندگی افراد دارد و هر چه درآمد ماهیانه افراد بالاتر برود، کیفیت زندگی آنان نیز بالاتر خواهد بود. از طرفی نیز می توان گفت هر چه تملک منزل مسکونی و زمین های کشاورزی افراد شخصی باشد، در واقع کیفیت زندگی خود را نیز افزایش می دهند. همچنین این یافته ها نشان می دهد که هرچه افراد بیشتری در تعاونی ها عضو هستند یا از بیمه استفاده می کنند دارای کیفیت زندگی بالا می باشند.

جدول ۴- همبستگی متغیرهای مستقل با کیفیت زندگی (N= ۱۱۲)

متغیر	ضریب همبستگی	سطح معنا داری	همبستگی
سن	-۰/۰۷	۰/۴۶	ندارد
جنسیت	۰/۱۷	۰/۰۶	ندارد
وضعیت تاهل	۰/۰۹	۰/۳	ندارد
تعداد افراد خانوار	-۰/۱۱	۰/۲۷	ندارد
تحصیلات	۰/۳۵۲**	۰/۰۰۰	دارد
شغل	۰/۰۱	۰/۹۱	ندارد
درآمد ماهیانه	۰/۳۱۳**	۰/۰۰۱	دارد
نوع سکونت	-۰/۲۴۶**	۰/۰۰۹	دارد
زمین کشاورزی	-۰/۲۷۹**	۰/۰۰۳	دارد
عضویت در تعاونی	۰/۳۹۷**	۰/۰۰۰	دارد
تحت پوشش بیمه	۰/۲۷**	۰/۰۰۴	دارد
روستا	-۰/۳۲۵**	۰/۰۰۰	دارد

**همبستگی در سطح ۰/۰۱ معنادار است

نتیجه گیری و پیشنهادها

در بیشتر جوامع صنعتی و در حال توسعه، طرح مفهومی به نام کیفیت زندگی، نشان دهنده ی دیدگاهی نو در نگرش موضوعات توسعه ای است. هدف کیفیت زندگی در نواحی روستایی، تثبیت جمعیت خانوارهای روستایی و دسترسی عادلانه آنها به زمین و منابع در روستاها و میزان رضایت شهروندان از برآورده شدن نیازهای مرتبط با ابعاد زندگیشان است. در این زمینه یکی از بهترین الگوهای بررسی، استفاده از دیدگاه های خود ساکنین روستاهای مورد مطالعه در مورد وضعیت موجود زندگی آنها می باشد. با این نگرش پژوهش حاضر با هدف سنجش کیفیت زندگی در نواحی روستایی ژاله ای و بزّی از نظر سرپرستان خانوارها مورد تحلیل قرار گرفته است. نتایج حاصل از آمار توصیفی به طور کلی نشان داد که میانگین سنی افراد مورد مطالعه ۴۰/۶ سال می باشد. ۹۵٪ افراد مورد مطالعه متاهل بوده و ۶۷٪ آنان را مردان تشکیل می دهند. بیشترین فراوانی میزان تحصیلات مربوط به پاسخگویان دارای مدرک لیسانس و بالاتر می باشد. همچنین نتایج آمار استنباطی این پژوهش به طور کلی نشان داد که از بین متغیرهای فردی بررسی شده، متغیرهای شغل، تحصیلات، درآمد ماهیانه رابطه معنی داری با کیفیت زندگی افراد/ روستا دارد. اما بین متغیرهای فردی سن، جنس، وضعیت تاهل، و تعداد اعضای خانواده با کیفیت زندگی افراد/ روستا رابطه معنی داری وجود ندارد. در مقایسه انجام شده از میزان رضایت از کیفیت زندگی در دو سطح متفاوت از مناطق روستای ژاله ای و بزّی، متغیرهای بسیاری می تواند بر کیفیت زندگی در مناطق روستایی تاثیر معنی داری داشته باشد که با بررسی دقیق آنها می توان راهکارهای اصولی را برای بهبود کیفیت زندگی در روستاها برگزید.

یافته ها نشان می دهند متغیرهایی مانند کیفیت آموزش، کیفیت سلامت و امنیت، کیفیت اوقات فراغت، کیفیت زیر ساخت ها و کیفیت محیطی در روستای بزّی، پایین تر از حد متوسط اند. بیشترین تاثیر را در رابطه با بالا بودن کیفیت زندگی، متغیر میزان تحصیلات دارد هرچه افراد دارای تحصیلات بالاتری باشند، کیفیت زندگی نیز بالا می باشد. متغیر میزان درآمد ماهیانه تاثیر مستقیم و معنی داری بر کیفیت زندگی دارد. مولفه های عضویت در تعاونی و تحت پوشش بیمه از عامل های موثر بر رضامندی افراد از کیفیت زندگی می باشد.

پیشنهادها

با توجه به نتایج بدست آمده در هر کدام از شاخص های کیفیت زندگی پیشنهادات زیر در جهت بهبود کیفیت زندگی برای روستاهای مورد مطالعه ارائه می شود:

- با توجه به سطح پایین تحصیلات در روستای بزی، تقویت امکانات آموزشی و فرهنگی (مدرسه، کتاب، کتابخانه، خانه فرهنگ و غیره) توسط دولت مورد توجه قرار گیرد؛
- توانمندسازی روستاییان درباره ی بیان احساسات و توسعه خوش بینی و تفکرات مثبت، دوری از افکار نگران کننده و اولویت دادن به شادی از طریق برگزاری کارگاه های آموزشی شادکامی؛
- با توجه به نتایج به دست آمده در شاخص درآمد پیشنهاد می شود برای روستای بزی که از لحاظ این شاخص در وضعیت نامناسبی قرار دارد و همچنین با توجه به اینکه منبع درآمد برای اکثر خانوارهای مورد مطالعه کشاورزی می باشد، آموزش های لازم در این حیطه شغلی و همچنین با در اختیار گذاشتن وام ها و اعتبارات کم بهره انجام گیرد تا باعث بهبود وضعیت درآمدی در این منطقه گردد؛
- ایجاد فرصت های شغلی در این منطقه با عرضه ی وام های کم بهره به متقاضیان، ایجاد واحدهای کوچک تولیدی، خدماتی؛
- ایجاد زیر ساخت های فناوری اطلاعات و ارتباطات در روستای بزی برای بازاریابی محصولات کشاورزی و دامی، افزایش میزان اشتغال در بخش غیر کشاورزی، افزایش قدرت خرید روستاییان و ارتقای وضعیت اقتصادی در روستای مذکور؛
- اجرای طرح های مصوب در جهت بهبود شرایط روستاها و همگرایی آنان از جمله اجرای کامل طرح های هادی روستایی؛
- افزایش تعامل و مشارکت مردم در مدیریت روستایی و تصمیم گیری ها و تهیه طرح های روستایی؛
- ایجاد، گسترش و پیش بینی امکانات تفریحی مناسب و متناسب در مراکز روستایی با حوزه ی عملکردی وسیع در یک افق زمانی ۱۰ ساله؛
- بهبود دسترسی ها و وضعیت کالبدی معابر مراکز روستایی؛
- ملزم کردن ساکنین روستا به رعایت اصول زیبایی بصری در ساخت محیط روستا.
- امید است که با تحقق پیشنهادات مذکور گامی اساسی در جهت پیشبرد اهداف و بالا بردن سطح کیفیت زندگی مردم که همانا هدف غایی همه برنامه ریزی ها محسوب می شود برداشته شود.

منابع

۱. Andrews, F. M. (۱۹۷۴). "Social Indicators of Perceived Life Quality, Social Indicators Research". Dordrecht – Holland: Kluwer Academic Publishers.
۲. Bogue, P., & Phelan, J. (۲۰۰۵). Exploring the quality of life of farming families in Ireland: implications for extension. *Journal of International Agricultural and Extension Education*, ۱۲(۳), ۷۹-۹۰.
۳. Foo, T.S., ۲۰۰۰, Subjective Assessment of Urban Quality of Life in Singapore (۱۹۹۷-۱۹۹۸), *Habitat International*, ۲۴(۱):۳۱-۴۹.
۴. Kordzanganeh, J., ۲۰۰۶, Study of Health Related Quality of Life in Aged People Who Were ۶۰ or More, (A Case Study in Ramhormoz City). A Thesis Presented for the Master of Science Degree, By supervisor Dr. Mohammad Mirzaie, University of Tehran Faculty of Social Science.
۵. Pal, A. K. and Kumar, U. C. (۲۰۰۵). Quality of life concept for the Evaluation of Societal development of rural community in west Bangal, India. *Journal Rural Development*, No. ۱۵, pp. ۳۰۲-۳۱۷.
۶. van Kamp, Irene, Kees Leidelmeijer, Gooitske Marsman Augustinus deHollander, Urban environmental quality and human well-being Towards a conceptual framework and demarcation of concepts; a literature study, *Landscape and Urban Planning* ۶۵, (۲۰۰۳), ۵-۱۸, Elsevier Science B.V. All rights reserved.
۷. احمدوند، م.، هدایتی نیا، س.، و عبداللهی، خ. (۱۳۹۳). بررسی تاثیر رفاه و سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی در مناطق روستایی شهرستان بویر احمد. *مجله پژوهش و برنامه ریزی روستایی*، شماره ۲، صص ۱۱۲-۸۹.
۸. آزادی، ی. تقدیسی، ا. جمشیدی، ع. جمینی، د. ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی استان ایلام (مطالعه موردی: دهستان کارزان). *مجله پژوهش و برنامه ریزی روستایی*، شماره ۳، صص ۷۱-۴۹.

۹. بارانی پسین، و. نظریان، ا. و مهدوی، م. (۱۳۹۳). سنجش و تحلیل کیفیت زندگی خانوارهای روستایی با تاکید بر متغیرهای جمعیت شناختی (مطالعه موردی: خانوارهای روستایی شهرستان عجب شیر). مجله پژوهش های روستایی، شماره ۱، دوره ۵، صص ۷۱-۸۸.
۱۰. بارانی پسین، و. نظریان، ا. و مهدوی، م. (۱۳۹۳). سنجش و تحلیل کیفیت زندگی خانوارهای روستایی با تاکید بر متغیرهای جمعیت شناختی (مطالعه موردی: خانوارهای روستایی شهرستان عجب شیر). مجله پژوهش های روستایی، شماره ۱، دوره ۵، صص ۷۱-۸۸.
۱۱. پور طاهری، م.، رکن ادین افتخاری، ع. ر.، و فتاحی، ا. (۱۳۹۰). ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی (مطالعه موردی: دهستان خاوه شمالی، استان لرستان). فصل نامه پژوهش های جغرافیای انسانی، سال ۷۶، شماره ۷۶، صص ۳۱-۱۳.
۱۲. حیدری ساریان، وکیل (۱۳۹۳). سنجش و اولویت بندی مناطق روستایی بر حسب سطوح کیفیت زندگی شهرستان مشکین شهر، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، شماره ۳۳، صص ۱۵۲-۱۳۱.
۱۳. حیدری، علی. (۱۳۹۰). بررسی شاخص های کیفیت زندگی در سکونتگاه های روستایی (مطالعه موردی: استان کهکلوپه و بویر احمد). فصلنامه مسکن و محیط روستا، شماره ۱۳۶، صص ۶۵-۵۱.
۱۴. خواجه شاهکوهی، ع. (۱۳۹۲). تحلیل نقش فناوری اطلاعات و ارتباطات بر کیفیت زندگی روستاییان (مطالعه موردی: روستاهای قرن آباد و اصفهانکلاته، شهر گرگان). مجله آمایش جغرافیایی فضا، سال ۳، شماره ۷.
۱۵. شاهرخ ساردو، ص.، نوری پور، م. (۱۳۹۴). بررسی وضعیت شاخص های کیفیت زندگی در مراکز دهستان های شهرستان جیرفت. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال ۴، شماره ۲، صص ۴۰-۱۹.
۱۶. مرادی، م. (۱۳۹۲). سنجش میزان رضایت مندی ساکنان روستایی از کیفیت زندگی (مطالعه موردی: دهستان کوه خواجه شهرستان هامون) پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه سیستان و بلوچستان.